

УДК 339.3-047.44:355.01(477+470)"20"
DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-49-29>

Палінчак М. М.
доктор політичних наук,
професор кафедри міжнародної політики
Ужгородського національного університету
Ігнат Р.
магістр
Ужгородського національного університету

Palinchk Mykola
Doctor of Political Sciences,
Professor at the Department of International Policy
Uzhhorod National University
Ihnat Robert
Master Student
Uzhhorod National University

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анотація. Жорстоке вторгнення росії загнало мільйони людей у бідність і послабило економіку України. Тим часом санкції завдають напруги російській економіці, але вони ще не поклали край війні, яка посіяла фінансові потрясіння та особисті труднощі в регіоні та в усьому світі. У статті проаналізовано діяльність суб'єктів міжнародного бізнесу в умовах російської агресії. Взято до уваги кілька провідних секторів міжнародного бізнесу, в межах яких компанії зазнали значних фінансових збитків.

Ключові слова: міжнародний бізнес, міжнародні компанії, російсько-українська війна, дохід, виручка, російський ринок.

Вступ та постановка проблеми. Російсько-українська війна негативно впливає на підприємницьку діяльність через зниження рівня відкриття малих та середніх підприємств та збільшення кількості закриття таких підприємств, політики можуть вжити заходів для пом'якшення цих наслідків. Вони можуть допомогти підприємцям підвищити стійкість до наслідків війни шляхом диверсифікації на нові ринки збуту, стабілізації попиту та зміцнення стійкості ланцюга постачання.

Дослідження робить внесок у літературу про економічні витрати війни, кидаючи виклик науковому консенсусу про те, що конфлікт стимулює підприємництво. Він також пропонує емпіричну основу для політичних дебатів навколо російсько-українського конфлікту. У більш загальному плані дослідження допомагає узгодити неоднорідні висновки в зростаючій літературі, яка оцінює економічні витрати від конфліктів з точки зору ВВП, розширюючи набір досліджуваних результатів від ВВП на душу населення до втрати підприємництва.

Є багато способів, за допомогою яких війна знижує економічну продуктивність, включаючи перебої в торгівлі, втрати людського капіталу, знищення фізичного капіталу, технологічний регрес, політичну нестабільність і більш загальну невизначеність. Однак нові дослідження того, що війна зменшує підприємницьку активність, є вражаючими, оскільки переваги підприємництва часто матеріалізуються лише через кілька років, що означає, що післявоєнне економічне відновлення буде більш повільним у країнах, які більшою мірою покладаються на своїх підприємців.

Дана проблематика є достатньо обширною і потребує подальшого наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Російсько-українська війна завдає шкоди підприємництву в країнах, охоплених конфліктами. Емпіричні дані послідовно пока-

зують, що російсько-українська війна знижує підприємницьку активність як у офіційному, так і в неформальному секторах росії та України, стверджують у своїх наукових статтях Девід Одреч, Пол П. Момтаз, Ганна Мотузенко, Сільвіо Вісмара та ряд інших.

Мета дослідження – аналіз діяльності суб'єктів міжнародного бізнесу в умовах російсько-української війни.

Результати дослідження. З початком повномасштабної війни проти України, міжнародна спільнота швидко відреагувала на російське вторгнення. Захід уже запровадив 7 пакетів економічних санкцій проти рф. Вони передбачають широкий спектр заходів у різних сферах – фінанси, енергетика, промисловість, торгівля тощо.

Однак, крім санкцій на національному рівні, важливим кроком стало рішення багатьох міжнародних компаній припинити співпрацю з росією. Підприємства, які продовжують працювати в росії, своїми податками фактично спонсорують російську війну в Україні. До прикладу, у 2022 році австрійський «Райффайзен банк» сплатив до російського бюджету 560 млн євро. В цілому ж міжнародний бізнес за рік сплачує податків у бюджет країни-агресора на суму 18 млрд доларів США [1].

Для багатьох компаній вихід з росії означає значні фінансові втрати, оскільки це величезний ринок. Деякі холдинги в росії мали виробничі потужності – це інвестиції, які важко або неможливо «вивести» з цієї країни.

До початку повномасштабної війни півтори тисячі міжнародних компаній мали офіси в росії. За даними дослідження KSE Institute, річний обіг цих компаній перевищував 300 млрд дол. США.

Вчені Єльського університету ведуть реєстр міжнародних компаній, які пішли з російського ринку, і тих, які продовжують там працювати. Станом на 18 вересня 2023 року в цьому списку було 1385 компаній. Дослідники розділили їх на 5 груп залежно від позиції щодо

ведення бізнесу в росії: А – повністю вийшли з ринку; Б – тимчасово припинили свою діяльність, але розглядають можливість повернутися; С – зменшили обсяги поточних операцій; D – призупинили нові інвестиції/розробку; F – продовжувати працювати без змін.

Сьогодні в росії продовжують працювати 568 міжнародних компаній. Зокрема, 240 підприємств належать до групи F (продовжують працювати без змін), 159 – до групи D (призупинили нові інвестиції /розробку), 169 – до групи С (зменшили обсяги поточних операцій). Здебільшого це промислові підприємства – 100 компаній та 75 роздрібних торговців. Згідно з дослідженням Єльського університету, підприємства, що потрапили в групи А-D, забезпечили до 40% російського ВВП.

Незважаючи на знецінення активів і призупинення діяльності, бізнес, який пішов з росії, навіть виграв від цього – його акції весь час зростали. Цей ефект не залежав ні від галузі, ні від регіону, ні від розміру компанії. І чим повніше компанії згортали свою діяльність у росії, тим позитивнішою була реакція ринку. Це пов'язано з тим, що інвесторам було важливо, щоб компанії позбулися ризиків, пов'язаних з роботою в росії. Вчені також відзначили хоч і невелике, але все ж статистично значуще збільшення ймовірності дефолту тих компаній, які й досі залишаються в росії, порівняно з тими, що пішли.

Проект LeaveRussia нараховує 2868 міжнародних компаній (приблизно 1300 компаній згадуються і в базах Yale, і в базах LeaveRussia). Дослідники розділили їх на 4 категорії (статуси): статус «залишитися» – компанії, які продовжують працювати в росії (1143); статус «чекати» – компанії, які скоротили поточну діяльність і призупинили нові інвестиції (494); статус «вийти» – компанії, які згорнули російську діяльність (1119); статус «вийшов» – компанії, що завершили вихід з росії (112).

За даними LeaveRussia, наразі в росії продовжують працювати 1637 міжнародних компаній (компанії зі статусом «залишитися» + компанії зі статусом «чекати»). Найбільше таких підприємств мають головний офіс у США – 294 компанії. На другому місці представники німецького бізнесу – 247, на третьому – Франція зі 107 компаніями. На четвертому і п'ятому місцях – Японія (98 компаній) і Велика Британія (93 компанії).

Дані дослідників Єльського університету також демонструють, що найбільша кількість компаній, які продовжують працювати в росії, походять із США (133 компанії). Друге місце зайняли німецькі компанії – 63, третє – китайські – 46. Четверте місце посів бізнес Франції з 44 балами, п'яте – італійський (28 компаній).

США та Німеччина займають перше місце як за кількістю компаній, які вийшли, так і за кількістю тих, що залишилися, тому що найбільше компаній, які працювали в росії до повномасштабної війни, були з цих країн. Тому варто звернути увагу не тільки на кількість компаній, які пішли або залишилися, але і на частку компаній, що вийшли, в загальній кількості компаній, які працювали в росії. На першому місці – Фінляндія (65%) і Великобританія (60% компаній).

В росії продовжують працювати такі американські гіганти: харчова компанія Cargill; виробники товарів для дому Colgate-Palmolive, Johnson & Johnson і Procter & Gamble; виробники продуктів харчування Mondelez, Kraft Heinz, Domino's Pizza, Subway, Hard Rock Café; готелі Hyatt; фармацевтична корпорація Pfizer; технологічні компанії Snap, Vimeo, Patreon.

Такі американські компанії, як McDonald's, Netflix, Apple, Coca-Cola Company та eBay, більше не працюють у росії.

Також у росії продовжують працювати німецькі підприємства Metro, кондитерська корпорація Ritter Sport, підрозділи Siemens Healthineers і Siemens Energy AG, виробник будівельних матеріалів Knauf, виробник продуктів харчування Hochland, хіміко-фармацевтична корпорація Bayer і багато інших.

Представники західної автомобільної індустрії (німецькі автомобільні концерни Mercedes-Benz, BMW, Volkswagen) масово покидають російський ринок, поступаючись своєю часткою місцевим гравцям та китайським конкурентам. Серед фармацевтів зворотна ситуація: майже всі міжнародні гравці залишилися на російському ринку.

Російський ринок залишили виробник побутових товарів і товарів для ремонту Henkel, розробник програмного забезпечення SAP, бренд кондитерських виробів Dr. Oetker, банки Deutsche Bank і Commerzbank. Влітку найбільша страхова компанія Європи – німецька Allianz Group – оголосила про вихід з російського ринку.

З французьких компаній в росії продовжують працювати: роздрібна мережа групи ADEO – Leroy Merlin (магазини товарів для дому), Auchan (гіпермаркети) і Decathlon (спорт і туризм); виробники продуктів харчування Bonduelle, LACTALIS, Danone; виробники одягу Lacoste, Etam; енергетична корпорація Engie; фармацевтична корпорація Sanofi; косметичний бренд Yves Rocher.

З російського ринку пішли французькі компанії: розробник відеоігор Gameloft, косметична мережа L'Occitane, медіагрупа Publicis Groupe, банк Société Générale, кейтерингова компанія Sodexo та інші. Після тривалої хвилі критики автомобільний концерн Renault вирішив припинити виробництво на заводі в Москві.

За оцінками інформаційно-аналітичного агентства АК&М, сума угод виходу західного бізнесу з росії у 2022 році оцінюється в 21 млрд доларів США [3].

Більшість китайських компаній, які не бояться потрапити під західні санкції, не тільки не припинили роботу на російському ринку, а й нарощували обсяги, намагаючись зайняти ніші, які звільнилися після виходу західних компаній. До відома, китайські бренди смартфонів, такі як Realme, Vivo, Mi, Tecno, Infinix, iTel, планують зайняти 90% російського ринку. Серед найвідоміших китайських компаній, які продовжують працювати в росії, – маркетплейси Alibaba і Didi, виробники електроніки Xiaomi, ZTE, Tencent, Oppo, Honor, фінансова система UnionPay.

Серед важливих факторів, що спонукають компанії покинути чи залишитися в країні-агресорі швидше за все це, частка доходів або прибутків, які країна отримує від російського ринку, реакція інших споживачів на невизд з росії, конкурентна позиція певної компанії, а також те, чи застосовувалися санкції до товарів або груп товарів, які продає ця компанія.

Вести бізнес в росії стає все менш вигідно: санкції, зруйновані логістичні ланцюжки, проблеми з фінансовими операціями, погіршення економічної ситуації в росії ускладнюють бізнес [5].

Згідно з даними Київської школи економіки (KSE), із 1361 західної компанії, яка мала російські дочірні компанії на початку повномасштабного вторгнення, лише 241 (17%) повністю вийшли з росії. Решта західних компаній протягом 2022 року отримали 136 мільярдів доларів доходу, таким чином допомагаючи владі фінансувати війну в Україні [4].

Залежно від галузі відрізняється і роль самих компаній. Наприклад, найбільші доходи генерують мережі роздрібною торгівлі та виробники споживчих товарів.

У 2022 році дохід дочірніх компаній міжнародних мереж роздрібною торгівлі та виробників споживчих

товарів у росії сягнув 33 млрд дол. США. За доходом це найбільший сектор, представлений іноземним бізнесом. Деякі з перелічених компаній давно відомі і вже внесені в список спонсорів війни від Національного агентства із запобігання корупції: Leroy Merlin, Auchan, Nestle, Metro.

Дочірні компанії вказаних вище міжнародних брендів у росії у 2022 році наростили свій дохід порівняно з 2021 роком завдяки тому, що розширили свою діяльність через вихід з росії інших глобальних гравців цього ринку.

З табл. 1 відмітимо, що переважна більшість гігантів у сфері ритейлу й досі працюють на території росії і отримують виручку від бізнесу.

Дохід міжнародних автомобільних компаній у росії у 2022 році становив 32 млрд дол. США. Ця сума включає продаж машин та надання сервісних послуг власникам раніше реалізованих автомобілів.

З табл. 2 відмітимо, що серед найбільших іноземних автовиробників, які покинули росію – французька Renault

та німецька Volkswagen. Японська Toyota рік тому лише заявила про такий намір. Досі працюють в росії корейські та китайські Hyundai, Chery і KIA. Після виходу з ринку західних брендів їх частку заповнили азійські компанії. Chery, Geely і Great Wall стали трьома найбільшими китайськими автомобільними брендами в країні-агресорі. Компанії виготовили третину проданих у країні машин у першій половині 2023 року.

Левову частку доходів в російський бюджет приносять міжнародні тютюнові та алкогольні компанії. У 2022 році їх дочірні компанії реалізували товарів на понад 25 млрд дол. США.

З даних в табл. 3 відмітимо, що понад половину доходів отримали два тютюнові гіганти: Philip Morris та Japan Tobacco International. Вони є і найбільшими платниками податків в російський бюджет серед міжнародних компаній. На відміну від двох вищенаведених тютюнових гігантів, третій тютюновий гігант, British American Tobacco,

Таблиця 1

Діяльність міжнародних компаній в сфері ритейлу та споживчих товарів у росії станом на 2022 рік

Компанії	Продовжують роботу в росії	Оголосила про вихід з росії	Вийшли з російського ринку	Виручка, \$ млрд
Leroy Merlin	+			7,734
Auchan	+			4,227
Metro AG	+			3,405
Globus	+			1,984
Spar		+		1,583
IKEA		+		1,457
Mondi Group			+	1,345
Johnson&Johnson	+			1,127
Sylvamo			+	0,715
Kimberly Clark	+			0,533
Tetra Pak			+	0,437
Colgate-Palmolive	+			0,298

Джерело: [2]

Таблиця 2

Діяльність міжнародних автомобільних компаній у росії станом на 2022 рік

Компанії	Продовжують роботу в росії	Оголосила про вихід з росії	Вийшли з російського ринку	Виручка, \$ млрд
Renault			+	3,116
Hyundai	+			2,671
Chery Automobile	+			2,154
Kia Motors	+			1,625
Volkswagen			+	1,581
Toyota		+		1,377
Haval Motor	+			1,209
Komatsu	+			1,154
Great Wall Motor Co	+			1,088
Nokian Tyres			+	1,064
Geely	+			0,972
BelAZ	+			0,962
Daimler			+	0,886
BMW		+		0,859
Volvo Cars			+	0,744
Mitsubishi Motors	+			0,549
Nissan			+	0,536
Mazda		+		0,464
Scania			+	0,435
Daimler Truck			+	0,429

Джерело: [2]

Діяльність міжнародних алкогольних і тютюнових компаній у росії станом на 2022 рік

Компанії	Продовжують роботу в росії	Оголосила про вихід з росії	Вийшли з російського ринку	Виручка, \$ млрд
Philip Morris	+			
Japan Tobacco International	+			
BritishAmerican Tobacco			+	
Carlsberg Group			+	
Anheuser-Busch	+			
Imperial Brands			+	
Heineken			+	
Bacardi	+			
Pernod Ricard	+			
Campari	+			
KT&G	+			

Джерело: [2]

на початку осені 2023 року закрив угоду з продажу своїх активів у росії.

Данська пивоварна компанія Carlsberg у березні 2022 року заявила про вихід з росії і продаж своїх активів, але зробити це не встигла: частки іноземців конфіскували росіяни. Її основний конкурент AB InBev продовжує роботу в країні-агресорі.

Міжнародні компанії в харчовій галузі на території росії отримують чималий прибуток. Pepsi, Mars та Mondelez продовжують працювати в росії. Хоча Coca Cola ще у 2022 році вийшла з російського ринку, компанія Hellenic Bottling Company (Coca Cola HBC), у якій The Coca Cola Company володіє 23% акцій, про такі наміри не оголосила.

З табл. 4 відмітимо, що харчові гіганти-компанії продовжують працювати на території росії отримуючи значні прибутки. До прикладу, PepsiCo заявила, що зосередиться на виробництві продуктів, які є необхідними для повноцінного життя і є важливими для кожної людини, зокрема молока, сиру, йогуртів, дитячого харчування та чипсів.

Сфера електроніки є ключовою і надприбутковою галуззю для російського ринку, оскільки гіганти електроніки Samsung, Huawei та Apple і виробники побутової техніки LG, Gorenje, Ariston, Phillips й досі функціонують в країні-агресорі

Висновки. Підсумовуючи дослідження діяльності суб'єктів міжнародного бізнесу можемо відмітити, що незважаючи на російсько-українську війну такі міжнародні компанії, як Procter&Gamble, Colgate-Palmolive, Johnson&Johnson, Kraft Heinz, Vimeo, Patreon, Metro, Ritter Sport, Siemens, Knauф, Leroy Merlin, Auchan, Decathlon, Bonduelle, Lactalis, Danone, Lacoste, Etam, Yves Rocher й досі залишаються працювати на російському ринку і автоматично являються спонсорами війни. Цей список можна продовжувати, адже у ньому ще сотні компаній. Проте такі міжнародні бренди McDonald's, Netflix, Apple, Coca-Cola Company, eBay, Mercedes-Benz, BMW та Volkswagen, Henkel, Dr. Oetker, L'Occitane та ряд інших оголосили про вихід чи вже вийшли з російського ринку незважаючи на свої фінансові та виробничі втрати.

Таблиця 4

Діяльність міжнародних компаній в харчовій галузі у росії станом на 2022 рік

Компанії	Продовжують роботу в росії	Оголосила про вихід з росії	Вийшли з російського ринку	Виручка, \$ млрд
Pepsi	+			4,663
Danone		+		3,002
Nestle	+			2,847
Mars	+			2,646
Mondeliz	+			1,463
Hellenic Bottling Company	+			1,083
Santa Bremor	+			0,987
CP Foods	+			0,796
Ferrero SpA	+			0,743
Coca-Cola		+		0,663
Jacobs Douwe Egberts	+			0,623
Hochland	+			0,536
Viciunai group	+			0,492
Kraft Heinz	+			0,371
Bonduelle	+			0,234
Konti	+			0,225
Strauss Coffee	+			0,169

Джерело: [2]

Список використаних джерел:

1. Бізнес на росії: як ведення діяльності в країні-окупанта впливає на репутація міжнародних компаній. URL: https://visitukraine.today/uk/blog/2141/biznes-na-rossii-kak-vedenie-deyatelnosti-v-strane-okkupante-vliyaet-na-reputaciyu-mezdunarodnykh-kompanii#google_vignette
2. Безвихідне положення. У яких галузях бізнес не почав бойкот РФ? URL: <https://www.epravda.com.ua/weeklycharts/2023/11/9/706395/>
3. Суму угод виходу західного бізнесу з РФ торік оцінили у 20 мільярдів доларів. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/10/706457/>
4. Nataliya Popovych. Western companies are still financing the Russian invasion of Ukraine. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/western-companies-are-still-financing-the-russian-invasion-of-ukraine/>
5. Yaroslav Pylypenko. International Businesses Leaving Russian Market: Is There Progress? Analytics Economics. URL: <https://voxukraine.org/en/international-businesses-leaving-russian-market-is-there-progress>

References:

1. Biznes na rosiyi: yak vedennya diyalnosti v krayini-okupanta vplyvaye na reputatsiya mizhnarodnykh kompaniy [Business in Russia: how doing business in the occupying country affects the reputation of international companies]. Available at: https://visitukraine.today/uk/blog/2141/biznes-na-rossii-kak-vedenie-deyatelnosti-v-strane-okkupante-vliyaet-na-reputaciyu-mezdunarodnykh-kompanii#google_vignette
2. Bezvykhidne polozhennya. U yakikh haluzyakh biznes ne pochav boykot RF? [Beam ends. In which industries did the business not start a boycott of the Russian Federation?]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/weeklycharts/2023/11/9/706395/>
3. Sumu uhod vykhodu zakhidnoho biznesu z RF torik otsynily u 20 mil'yardiv dolariv [Last year, the amount of the exit agreements of Western businesses from the Russian Federation was estimated at 20 billion dollars]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/10/706457/>
4. Nataliya Popovych. Western companies are still financing the Russian invasion of Ukraine. Available at: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/western-companies-are-still-financing-the-russian-invasion-of-ukraine/>
5. Yaroslav Pylypenko. International Businesses Leaving Russian Market: Is There Progress? Analytics Economics. Available at: <https://voxukraine.org/en/international-businesses-leaving-russian-market-is-there-progress>

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF THE ACTIVITIES OF INTERNATIONAL BUSINESS ENTITIES IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Summary. Russia's brutal invasion drove millions of people into poverty and weakened Ukraine's economy. Meanwhile, the sanctions are straining the Russian economy, but they have not yet ended the war, which has sown financial turmoil and personal hardship in the region and around the world. The Russian-Ukrainian war has a negative impact on business activity due to a decrease in the opening of small and medium-sized enterprises and an increase in the number of closings of such enterprises, politicians can take measures to mitigate these consequences. They can help entrepreneurs increase resilience to the effects of war by diversifying into new markets, stabilizing demand, and strengthening supply chain resilience. The article analyzes the activities of international business entities in the conditions of Russian aggression. Several leading sectors of international business were taken into account, within which companies suffered significant financial losses. For many companies, leaving Russia means significant financial losses, as this is a huge market. Some holdings in Russia had production facilities – these are investments that are difficult or impossible to "withdraw" from this country.

Key words: international business, international companies, Russian-Ukrainian war, income, revenue, Russian market.